

Toulky

přepyšskou minulostí

XXVII.

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Při pátrání po historických událostech, domech, osobnostech a jejich rodových souvislostech je důležitým pomocníkem číslování domů. Nesporný význam to má i v záznamech písemných kronik. V Přepychách je složitost identifikace dána i četností některých jmen. Podívejte jen, kolik máme dnes Jelenových, Čtvrtečkových, Chudých, Ježkových, Zilvarových, a v minulosti Hrochových, Rathouských, Šabatových, Holancových, Andršových, Řízkových, Kánských, Otčenáškových, Rohlenových a dalších. Často si pomáháme lidovými přídomky – ti „Na Ehlově“, „Lávečtí“, ti „Na Plichtově“, „Z krámu“ nebo „Z pekařství“. Při důslednějším rozlišení je potřebné číslo popisné.

ČÍSLOVÁNÍ DOMŮ

Číslování domů bylo uzákoněno v době vlády Marie Terezie v roce 1770. Číslování se provádělo s pomocí vojska v přirozeném sledu tak, jak lze obec postupně projít, obvykle po směru chodu hodinových ručiček. Začínalo se obvykle nejdůležitější, zpravidla veřejnou budovou (panské sídlo, fara, rychta, nejbohatší usedlost). Kostely, kaple a neobývané věže se již od dob Marie Terezie nečíslují. U obcí ležících podél silnice číslování obvykle začínalo prvním domem po pravé straně vesnice ze strany, kterou přijíždí vrchnost, po opačné straně se pak vracelo. Domovní čísla bývala napsána na dřevěné, plechové, popř. keramické tabulce, vytažena v omítce nebo provedena štukem. Ve vesnicích většinou od té doby číslování již nebylo měněno, takže okruh čísel z roku 1770 i sled čísel následujících poskytuje dobrou informaci o postupu vývoje obce. Popisná čísla se měnila až zavedením pozemkových knih roku 1884 a od té doby se stabilizovala. Nám kronikářům působí trochu komplikací to, že naše obec někdy v sedmdesátých letech minulého století nedbala na zásadu, aby zaniklá čísla popisná nebyla přidělována novým stavbám v jiné lokalitě. Tak má třeba dnes čp. 7 rodina Karlíčkových na dolním konci obce, i když víme, že tento dům se nacházel někde vedle Kyrlových. V roce 1879 je uváděn jako jeho majitel Matěj Kánský a posledním známým majitelem byl Václav Hofman, kdy je dům uveden při sčítání lidu v roce 1921 jako neobydlená usedlost. Tato parcela byla později, pravděpodobně koupí, připojena k čp. 8 (později Burketových, dnes Uhlířových).

Některé domy prostě zanikají, jiné zásadním způsobem mění svoji tvář a naše paměť slábne. K malému uchování paměti několika změn v Přepychách snad pomůže, s dochovanou fotodokumentací, i tento článek.

UKÁZKA ČÍSLOVÁNÍ DOMŮ v Přepychách

/Poslední přidělené číslo v Přepychách je čp. 231/

Nejnižší číslo naleznete na dveřním portálu Přepyšské fary, v době počátku číslování nejdůležitějšího objektu ve vsi.

Některá čísla byla nebo budou zrušena jako 36, 50.

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Dům čp. 3 – DŮM SMUTNÝCH OSUDŮ

Pohled z kostela a propagace obchodu ze začátku 20. století

Dnes je dům v majetku obce a v dlouhodobém záměru urbanizace buď zmizí, nebo bude zásadním způsobem přestavěn. Nejrůznější studie k tomu již reálně existují. To je také důvodem zařazení jeho historie v úvodu této malé paměti.

Původně to byla kovárna, patřící k domu č.2. Nejstarší záznam je z r. 1665, kdy dům po smrti Matěje Chudého přešel na jeho syna Pavla. V následujících letech jsou jako vlastníci uváděni: 1702 – Matěj Chudý; 1756 Václav Havel (přiženil se k vdově Chudé); 1761 – Josef Smitko (přiženil se k vdově Havlově). V roce 1791 kovárna na den sv. Josefa vyhořela. Kronika uvádí, že při kování radlice odlétla jiskra, která dům zapálila. V roce 1799 byl majitelem Josef Jarkovský, za něhož byla kovárna zrušena. Jeho manželkou byla Alžběta Mládková z č. 88 (známe jako Řízkovo, později „U Francouze Jeana“). Roku

1816, kdy v Evropě doznívají Napoleonské války, koupil dům za 3950 zlatých Jan Samek. Z psaných záznamů víme také, že jeho potomek Jan Samek daroval kostelu v roce 1872 pěkně upravený železný lustr. Z rodu Samků je i Ludmila Dvořáková, zapsaná jako vlastníka r. 1875.

Důležitým mezníkem je rok 1882. To chalupu čp. 3 koupil Ignác Müller, přestavěl ji na hostinec a obchod se smíšeným zbožím „U Müllerů“, jak je zobrazen na pohlednici z přelomu 19. a 20. století. Koupě to nebyla docela jednoduchá, protože Ignác Müller byl židovské národnosti a xenofobie

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

fungovala i v tehdejší době. Dokládá to dobový kronikář: „...žid, který přišel do Přepych s holýma rukama. Byl v chalupě pachtýřem (nájemcem – poznámka V.Z.) a za krátkou dobu nabyl značného jmění, že již on chalupu koupiti mohl. Ačkoliv občanstvo se bránilo, byl tomuto židu na jeho jméno od hejtmanství povolen.“

V roce 1883 se narodil syn Robert Müller, který obchod i hospodu později se ženou Julií po otci převzal.

Smutný osud rodiny Müllerovy se naplnil za protektorátu. Z koncentráku se vrátil jen Robert, s podlomeným zdravím a doživotní „třesavkou“. Přežil jen díky spolupůběžníkům, kteří ho, od jednoho z posledních transportů, zachránili ukrytím, v nedůstojných podmínkách koncentrační latriny. Zemřel v polovině padesátých let.

Jak uvádí kronikář Josef Chudý, za protektorátu provozoval hostinec a přilehlý obchod Antonín Klimeš, který byl v roce 1945 zadržen a obviněn z kolaborace, ale Krajským soudem v Hradci Králové byl osvobozen.

Po válce zde krátkou dobu v roce 1946 byla úřadovna Místního národního výboru, byl obnoven hostinec a obchod a v roce 1950 sem

Julie Müllerová

Robert Müller

byl opět z „Kampeličky“ (čp. 5) přemístěn MNV, jehož předsedou byl Alois Otčenášek. Obec zakoupila před domem Roberta Müllera pozemek o výměře 43 m² za 215 Kčs.

Další historii obnoveného hostince, provozovaného rodinou Čtvrtečkových, sběrný prádla do čistírny, přes ubytovnu JZD až po neslavnou „architekturu provozovny ENCO“ již někteří současníci většinou znají.

„Pokud by z čp. 3 vzniklo nějaké smysluplné a veřejně prospěšné místo (vzhledem k současnému vlastnictví objektu obcí), bylo by vhodné – v zájmu paměti dalších generací, připomenout zde tyto souvislosti. Vedle zrekvírovaného zvonu za protektorátu v roce 1942 jde o jeden z výrazných dopadů neblahé minulosti na naši obec. Tím spíš, že nejde jen o zvon, ale i o lidi.“

Popisný arch

Číslo bytu Bývalý č. domu v dané ulici	Příjmení (jméno rodinné)	Jméno (křestní)	Příbuzenský suh jiný poměr k majiteli bytu (při podnájem k přednostnosti domácnosti)	Pohlaví, věk stav škola	Průmysl střed, zda 1. svobodný - 2. ženatý, vdavý 3. vdávající - 4. soudní roz- vedený - 5. nezabývaný -	Rodný den, měsíc a rok (načten -)	Rodiště: a) Rodná obec b) Sousední okres c) Země	Odkud byli apřesah cizinci v obci	Domovská příslušnost (= Domovská obec & Sousední okres = Země) suh státní příslušnost
1	Müller	Julie		žena			Přepychy Čborens 40/10		Přepychy Čborens 40/10
2	Müllerová	Julie		žena			Alšobru Čborens 40/10		Přepychy Čborens 40/10
3	Müllerová	Anna		žena			Přepychy Čborens 40/10		Přepychy Čborens 40/10
4	Müllerová	Anna		žena			Hudobru Čborens 40/10		Hudobru Čborens 40/10

Osazenstvo domu ze sčítání lidu v roce 1921 ukazuje přiložená kopie originálního Popisného archu.

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Dům čp. 3 – DŮM SMUTNÝCH OSUDŮ

Pohled od kostela sv. Prokopa

Pohled od fary

Dům čp. 25 — DŮM NOVÉ TVÁŘE

Lidovou přezdívku „Havrda“ převzal Tomáš Seidel, který celou usedlost koupil v roce 1999 a na parcele postavil ze stodoly dům (čp. 211). I původní dům čp. 25 má po přestavbě novou podobu.

Pamětníci znají toto místo jako „Havrdovo“. To je ale z pohledu historie nedávno, protože kořeny této usedlosti jsou velmi staré. Nechme proto o vlastnících promlouvat historické zápisy.

První písemný záznam vlastníků domu čp. 25 je až z roku 1596, kdy jej Petr Drbal koupil od Adama Šlechty za 200 kop českých. Následují Jan Chudátko (r. 1600) a Vít Krejčí (r. 1615). Zajímavý je soupis nároků pro Víta Krejčího, který v roce 1654 odchází na výměnek a dům předává Janu Razákovi: „...

byť v chalupě při živnosti, sádek naproti stáji, role kus na špici od příčnice, záhony až po střešní i s jinými stromy na mezi stojícími k užívání až do smrti. Kousek lesa, který mezi sebou vycejchovali, 2 borovice, kdyby jich na louč potřeboval. Chlívek pro krávu, kterou mu pasák pásti má, avšak Vít Krej-

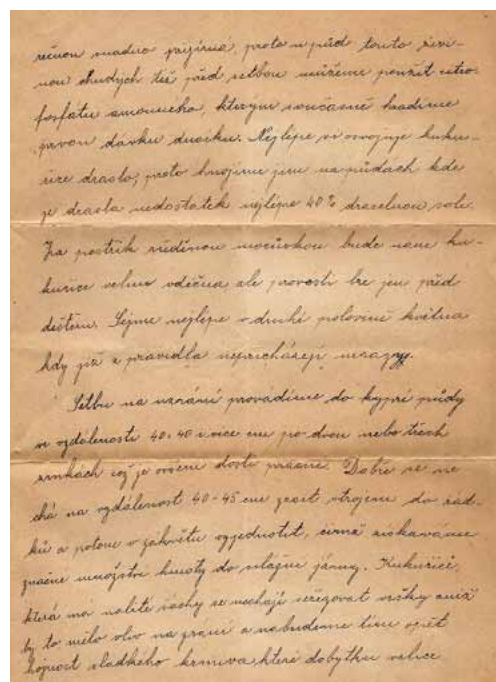
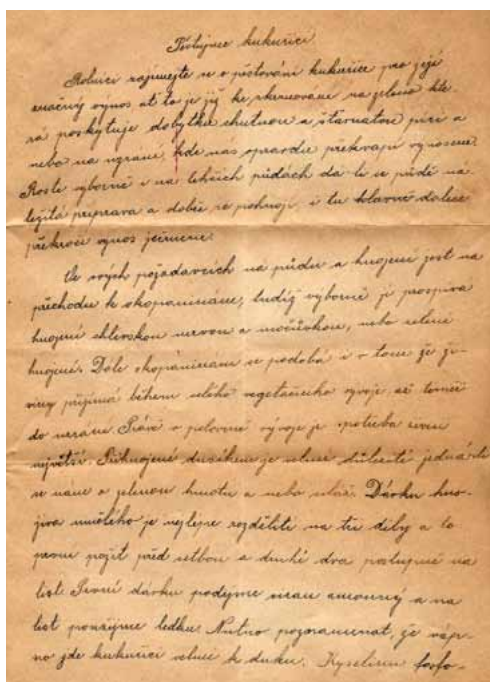
PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Dům čp. 25 — DŮM NOVÉ TVÁŘE

čí na pomoc 20 grošů míšen-
ských dávati bude, a chalupu
a svůj chlév pokrývati.“

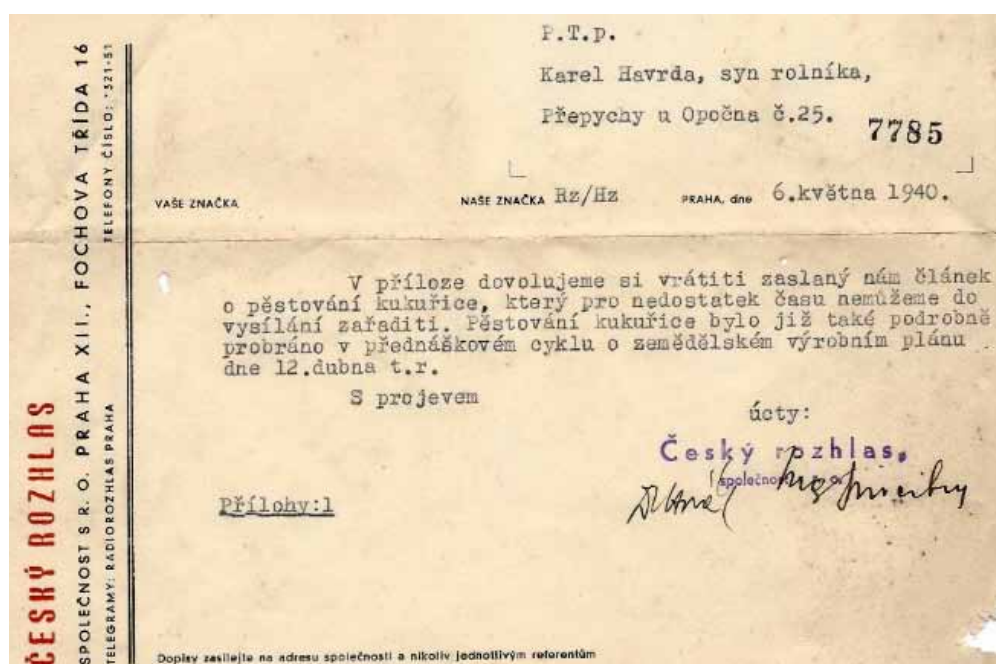
V roce 1656 kupuje usedlost
Tomáš Švec za 240 kop a dále
Václav Truněček (1668), Pa-
vel Truněček po bratru Vác-
lavovi (1683), Jiří Roubal i s
chalupou č. 27 (1696), Jan
Novák za 340 kop (1707), Jan
Novák od otce (1728), v roce
1732 Václav Novák po smr-
ti bratra Jana ujal dle kšaftu
od vdovy za 340 kop. Zemřel
na výměnku 21. 5. 1785 stár
80 let. Usedlost, ceněnou na
1000 zlatých, převzal v roce
1767 syn Jan Novák za 468
kop 58 grošů. V roce 1800
patřilo k domu 15 jiter 560
sáhů polností a za 770 zlatých
ji od otce Jana převzal syn
Václav Novák. Dalším z rodu
Novákových je Josef Novák,
který ji přejal v roce 1828 za
1242 zlatých 32 grošů vídeň-
ských (šajnu).

Ten při největším požáru
Přepych v roce 1865 vyhořel.
Posledními vedenými maji-
teli z rodu Novákových jsou
vedeni Jiří a Anna Nová-
kovi v roce 1872, kteří ji po
požáru obnovili. V roce 1891
se jim narodila dcera Marie,
která se 17. 6. 1912 provdala
za Josefa Havrdu z Habřiny
(maličká obec mezi Jaroměří
a Smiřicemi). To byl počátek
rodu Havrdových na čísle 25
v Přepychách. V nalezených
záznamech následuje až zápis
ze sčítání lidu v roce 1921. To
už jsou v domě č. 25 uvedeni
konkrétně – jako majitelka
Marie Havrdová, její otec Jiří
Novák, výměnkář, narozen

1851 v Přepychách, její dcera Marie Havrdová, narozena 1914 v Přepychách,
syn Karel Havrda, narozen 1918 v Přepychách a Božena Pichová, služka, naro-
zena 1903 ve Zbečníku u Hronova.

Z hlediska paměti je dobré krátce vzpomenout zmíněného Karla Havrdu. My-
slím, že to byl velmi schopný člověk. Dokládá to i přiložená kopie dokumentů,
kdy ve 22 letech v roce 1940 poslal do Českého rozhlasu článek o prospěšnosti
pěstování kukuřice. Článek nebyl sice odvysílán, ale podnikavost mladého Ha-
vrdy rozhodně potvrzuje. Z vyprávění vím, že v padesátých letech se o Karlu
Havrdovi hovořilo jako o motocyklovém závodníkovi, jezdícím na stroji Nor-
ton. Chtělo by to ale další pátrání.

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Dům čp. 30 – DŮM, KTERÝ PŘICHÁZÍ

Dnes se už asi nedozvíme, proč tato usedlost tak často měnila vlastníky. Zejména v 17. století se tu vystříдалo 9 majitelů. S žádnými jejich jmény se již dnes v obci nesetkáme. Zejména pro současné nositele tohoto čísla popisného, Renatu a Vendu Serbouskovi, uvedu jejich sled, jak jsou od počátku v písemných záznamech.

Před rokem 1587 Mikoláš Jamský (měl též č.32). 1612 – Jan, syn Daniela Čáneckého, přiznal se. 1619 – Jakub Boukal za 60 kop. 1626 – Jan Pavlát po Jakubu Boukalovi za 60 kop. 1636 – Jan Žid po Janu Pavlatovi za 35 kop. 1639 – Jan Malina od Jana Žida za 36 kop českých. 1658 – Jan Kořínek od Jana Maliny za 125 kop míšenských. 1681 – Jan Chládek – od Jana Kořínka za 125 kop míšenských. 1683 – Marek Havelka (jindy Matěj) od Jana Chládky za 125 kop míšenských. 1705 – Lukáš Kuchynka od Matěje Havelky za 125 kop míšenských. 1727 – Václav Truněček od Lukáše Kuchynky za 194 kopy. Zemřel 1741 zadluživ živnost. 1740 – Jan Malý za 170 kop. 1757 – Jakub Herzan přiznal se k dceři Jana Malého ujal živnost za 200 kop míšenských. Jan Plichta pojal Annu, dceru Jakuba Herzana 200 kop. 1839 – Jan Kašpar za 1580 zlatých. Vyhořel 1865. 1868 – Josef Kašpar a Anna rodem Kánských za 1400 zlatých. Anna (nar. 1846) tu v roce

1921 žije na výměnku a dům vlastní její dcera, již jako vdova Marie Králová (nar.1865 v Přepychách). Posledním majitelem z tohoto rodu je syn Marie Králové – Václav Král (nar. 1893).

Po smrti bezdětné rodiny Královky koupil usedlost Václav Serbousek z Opočna, který zde dostavuje nový dům. S manželi Serbouskovými přichází do Přepych nové jméno. Přejme celé jejich rodině, ať se jim mezi námi daří.

Modrobílou smaltovanou tabulku čísla popisného s nápisem Přepychy o rozměrech 32 × 19 cm zajistí případným zájemcům obecní úřad. Cena 825,- Kč + poštovné.

UKÁZKA ČÍSLOVÁNÍ DOMŮ v Přepychách

/Přepychy nalezneme různé podoby č. p./

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ

Dům čp. 50 - DŮM, KTERÝ ODEŠEL

Jak bylo psáno v úvodu, některé domy mění tvář, jiné odcházejí úplně. Je to logické vyústění vývoje. Myslím, že i domy zmizelé mají rovněž nárok na zachování paměti. Je to i případ domu čp. 50.

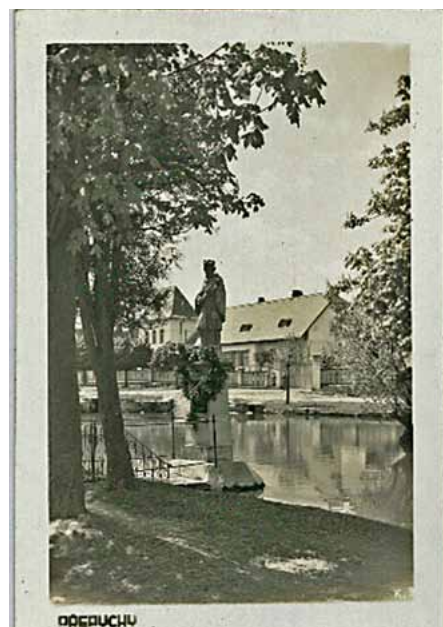

Své číslo si nesl již v roce 1698, kdy jej od Tobiáše Krčmáře převzal Adam Krčmář. Za 150 kop ho od něho převzal syn Martin. Ten v roce 1738 zemřel a zůstala po něm vdova Magdaléna a děti Anna, Jan a Václav. Jelikož vdova byla nepřičetná, ujal se živnosti syn Václav Krčmář. Jeho dcera se provdala za Jiřího Truněčka a ten v roce 1751 dům vyplatil za 270 kop. Na ruku složil 105 kop. V roce 1774 přechází za 274 kop 36 grošů na jeho syna Jana Truněčka. Ten měl za manželku Annu, dceru přepyšského sedláka Jiřího Horáka.

Po rodu Truněčkových přechází dům č. 50 prodejem na dalších téměř 100 let rodině Kárníkových. 1782 – Matěj Kárník pro syna svého Jana Kárníka koupil od Jana Truněčka za 410 kop. 1813 – Jiří Kárník za 998 zlatých šajnu. Výměra 14 jiter 1260^orole a 1 jitro 133^oluk. 1846 – Jan Kárník za 1600 zlatých.

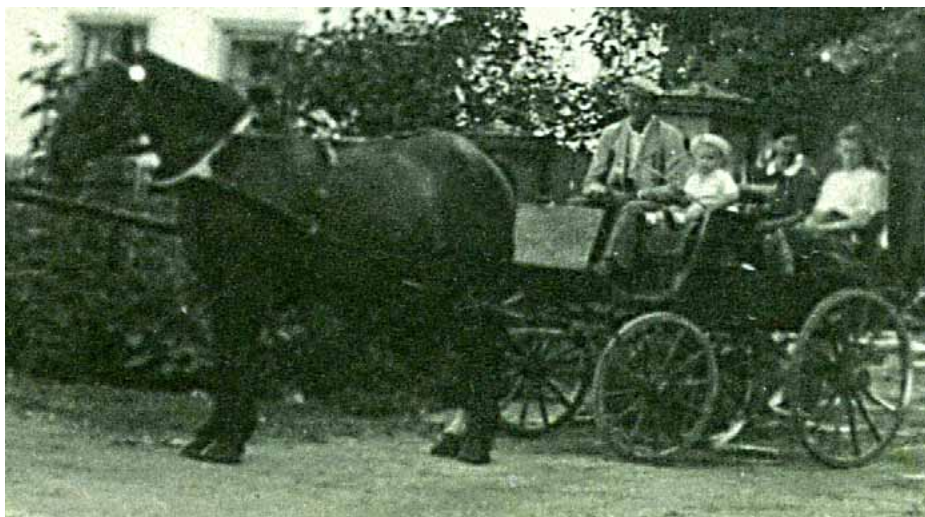
V roce 1864 se majiteli usedlosti stávají Jan a Ludmila Dubnovi, kteří ji za 8400 zlatých od Jana Kárníka kupují. Jejich rodiny zde rovněž asi dalších 100 let, na svých polnostech, hospodařily. V roce 1921

je zde v domácnosti evidováno 7 osob. Josef Duben, rolník, narozen 1877 v Přepychách; Marie Dubnová, manželka, narozena 1885 v Přepychách; Božena Dubnová, dcera, narozena 1907 v Přepychách; Josef Duben, syn, narozen 1912 v Přepychách; Marie Dubnová, dcera, narozena 1913 v Přepychách; Anna Proužova, služka, narozena 1898 v Rovném; Antonín Žid, čeledín, narozen 1901 v Suchodole.

Na rodinu Dubnových, u rybníčku sv. Jána, si většina z nás pamatuje. Otce Josefa (na přiloženém snímku s panem Vostřezem a Vítkem Rohlenou) jsem osobně vnímal jako rozvážného a schopného hospodáře. Jeho robustní a nepřehlédnutelný syn Josef (na snímku ten „mrňous“ s bičem v kočáru) mně, jako zkušený zahrádkář občas poskytoval rady, jak o který strom pečovat, kdy je vhodné sázet, nebo jak ovocné stromy stříhat.

Josef Duben byl pověstný i chutnými výrobky ze své domácí udírny. Nebylo náhodou, že mu „vtipní vrstevníci“ říkali „Krkovička“.

PAMĚŤ MIZEJÍCÍCH DOMŮ“

Josef Duben při sousedském posezení s přáteli, Josefem Vostřezem a Vítem Rohlenou.

ČAS MIZENÍ

V běhu času je přirozené, že mizí domy i lidé. Po smrti Dubnových byl dům čp. 50 prodán. Osobně myslím, že je dobře, že to bylo do vlastnictví přepyšského občana. Pavel Chudý (čp. 12) je z rodu, který je v Přepychách historicky zakotven. I když bude mít toto místo třeba jiné poslání, věřím, že to bude místo úhledné a moderní.

V posledních letech se tvář naší obce dynamicky mění a obec se zkrášluje. Nové fasády domů prosvěcují náves, při opravách domů je cítit vkus, pokoru a respekt k zachování tradice. Dokladem jsou třeba domy čp. 14 (Václav Kánský); čp. 22 a 230 (obec); čp. 56 (Ing. Robert Pekař); čp. 75 (Radek Tláškal); čp. 143 (Ing. Stanislav Tkadleček), čp. 151 (Václav Petera) a další.

Zachycení a uchování paměti těchto proměn může, třeba našim potomkům, usnadnit hledání jejich kořenů.

*Vladimír Zdeněk
kronikář obce Přepychy*